

پیامدهای فردی و اجتماعی تجمل‌گرایی

مهتاب اسدی^۱

چکیده

تجمل‌گرایی به معنای رغبت کردن به تجملات توجه به ظواهر زندگی گرایش به رفاه طلبی و زندگی پرهزینه روی آوردن بیش از حد به مادیات و گردآوری اشیاء و لوازم غیر ضروری و دلبسته و دل بستن به آنهاست به گونه‌ای که این عمل به یک هدف برای انسان‌ها تبدیل شود. انسان به صورت فطری میل به زیبایی و جلوه‌گری دارد اما همین میل ممکن است باعث شود توجه به ظواهر زندگی زیاد و گرایش به رفاه طلبی و هزینه‌های سنگین بر زندگی تحمیل شود همین امر تجمل‌گرایی نام دارد که گرایش آن پیامدهای متفاوتی را به دنبال دارد از جمله پیامدهای فردی به این معنا که فرد در ارتباط با خودش دچار مشکل می‌شود عبارتند از: غفلت از یاد خدا، فراموشی مرگ و قیامت، طغیان و سرکشی، تجمل زمینه ارتکاب گناه، مقابله با حقیقت، کوتاهی فرد در انجام وظیفه، از بین رفتن آرامش فردی، دنیاطلبی و همچنین پیامدهای اجتماعی تجمل‌گرایی عبارتند از: کم رنگ شدن ارزش‌های دینی، کاهش معنویات در جامعه، گسترش معصیت و نافرمانی خدا در جامعه، رواج فقر در جامعه، گسترش مدگرایی و تشریفات در جامعه، رواج اسراف در جامعه، است. بنابراین از آنجا که در زندگی نوین بشر و رشد تکنولوژی این رغبت فراوان شده ضرورت دارد به این پیامدها پرداخته شود مقاله حاضر به روش توصیفی و با ابزار کتابخانه به بررسی پیامدهای فردی و اجتماعی تجمل‌گرایی پرداخته است.

واژگان کلیدی: تجمل‌گرایی، پیامدهای فردی، پیامدهای اجتماعی.

^۱ طلبه سطح دو حوزه علمیه فاطمیه نجف آباد

مقدمه

تجمل گرای لغتی از مرکب تجمل گرای لغتی است مرکب از دو واژه تجمل و گرای تجمل در لغت از ماده جمل بر وزن فعل و از مصدر جمار به معنای زیبایی بسیار آرایش خود را زینت دادن و آراسته و آراسته شدن و علاوه بر آن به معنای مال و اساسگران بها داشتن خودآرایی جاه و جلال خدم و حشم به کار رفته است با توجه به این تعبیرها تجمل گرای به معنای رغبت کردن به تجملات توجه به ظواهر زندگی گرایش به رفاه طلبی و زندگی پرهزینه روی آوردن بیش از حد به مادیات و گردآوری اشیا و لوازم غیر ضروری و دلبسته و دل بستن به آنهاست به گونه‌ای که این عمل به یک هدف برای انسان‌ها تبدیل شود لفظ فرد به معنای تنها و کسی که غیر از خودش با او چیزی آمیخته نشود می‌باشد با توجه به تعریفی که از پیامد بیان شد پیامد فردی یعنی نتیجه‌ای که به دنبال عمل یک فرد به تنهایی و در ارتباط با خودش ایجاد می‌گردد اجتماع از ماده جمع به معنای انضمام یک چیز به چیزهای دیگر گرفته شده است لفظ اجتماعی منسوب به اجتماع است و به کار یا چیزی که به همگان تعلق داشته باشد و یا آنچه مربوط به گروهی از مردم باشد اطلاق می‌شود به این ترتیب پیامد اجتماعی هم به نتیجه‌ای که به عملکرد گروهی از مردم تعلق می‌گیرد گفته می‌شود در این مقاله سعی شده است که پیامدهای فردی و اجتماعی تجملگرایی بیان شود و این تجملات که سرچشمه انحرافات است که در طبقات مرفه جامعه‌ها به وجود می‌آید چرا که مسیح شهوت آنها را از پرداخت مستی شهوت آنها را از پرداختن به ارزش‌های اصیل انسانی و درک واقعیت‌های اجتماعی باز می‌دارد و غرق عصیان و گناه می‌سازد و منشأ هلاکت سقوط و انحطاط انسان‌ها افراد مطمئن ولی عیاش و تجملگرا هستند و به راستی این چنین است چنانکه در هر زمانی چنین بوده و امروز نیز به خوبی روشن است که منشأ فساد اینگونه افرادند و این یک هشدار حساب شده و آژیر خطر بزرگی است که در قرآن به صدا درآمده است.

مقالاتی که در این زمینه نگاشته شده عبارتند از: پیامدهای اشرافیت و تجمل‌گرایی مسئولان با تاکید بر آیه ۱۶ سوره اسرا از اکرم سادات سیدی پرداخته شده است که تاکید بر آن دارد که تجمل

گرایی و اشرافیت مسئولان موجب سرمستی و بی‌مسئولیتی آنان در قبال جامعه و دور شدنشان از مردم می‌شود و مقاله تجمل‌گرایی از بهروز رشیدی که به بررسی آرای دانشمندان از جمله ابن خلدون ابونصر فارابی و خواجه نصرالدین طوسی با آرا و دیدگاه امام امام روح الله موسوی خمینی پرداخته است تفاوت مقاله حاضر با مقالات فوق در این است که با روش توصیفی و با ابزار کتابخانه‌ای به پیامدهای فردی و اجتماعی تجمل‌گرایی پرداخته است تا مردم به آگاهی دست پیدا کنند و به خاطر تجمل‌گرایی از یاد خدا غفلت نورزند و همچنین در پیامدهای اجتماعی مردم به خاطر چشم و هم چشمی زندگی‌های خود را خراب نکنند.

۱- پیامدهای فردی تجمل‌گرایی

پیامدهای فردی تجمل‌گرایی در ارتباط انسان با خداوند هر پدیده اجتماعی خود به خود نتایج و پیامدهایی را به دنبال دارد و در برخی موارد بر کنش‌ها و واکنش‌های نسل آینده جامعه تاثیرگذار است و آن را دگرگون می‌سازد لذا با توجه به زیاد بودن زیان‌های تجمل‌گرایی که معمولاً به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم در کوتاه مدت یا دراز مدت بر افراد تاثیر می‌گذارد لازم است جهت معرفت بخشی با در نظر گرفتن آیات قرآن کریم و روایات اهل بیت به بیان مهم‌ترین پیامدهای این پدیده در زندگی فردی پرداخته شود از آنجا که عملکرد انسان در زندگی فردی‌اش هم در ارتباط انسان با خودش و هم در ارتباط انسان با پروردگار و خالقش تاثیرگذار است در این فصل ابتدا به بیان زیان‌ها و پیامدهای فردی تجمل‌گرایی در ارتباط انسان با خداوند پرداخته می‌شود.

۱-۱- غفلت از یاد خدا

غفلت یکی از پیامدهای فردی تجمل‌گرایی است که انسان را از هستی بخش خود جدا و به امور پست و حقیر سرگرم و وابسته می‌کند انسان یا جامعه تجملگرا به دلیل دل سپردن به سرگرمی‌های ساختگی و روزانه‌ای روزانه زندگی مادی از مبدا و مقصد خود غافل می‌شود و خدا و آخرت را فراموش می‌کند خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ

عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ»^۱ تنها ظاهری محسوس از زندگی دنیا را می‌شناسند و آنان از آخرت که سرای ابدی و دارای نعمت‌های جاودانی و حیات سرمدی از بی‌خبرند مجموعه‌ای از سرگرمی‌ها و لذت‌های زودگذر و خواب‌ها و خیال‌ها تمام برداشت آنان را از زندگی دنیایی تشکیل می‌دهد به همین سطحی نگری آنان را از مسیر و هدف اصلی گمراه می‌کند و به سقوط می‌کشانند اگر آنان باطن زندگی دنیا و زرق و برق‌های آن را می‌دانستند به راحتی آخرت را بشناسند^۲ زیرا اندکی دقت در این زندگی زودگذر نشان می‌دهد که این دوره حتماً مرحله‌ای از یک مسیر بزرگ است همانگونه که دقت در زندگی دوران جنینی نشان می‌دهد این دوره هدف نهایی این زندگی نیست بلکه مرحله مقدماتی برای زندگی گسترده پیش رو است پس تجمل پرستان با بسنده کردن به ظاهر این زندگی از مفاهیم و درون مایه آن غافلند و فکر نمی‌کنند که آسمان و زمین و آنچه در میان آنهاست عبس خلق نشده است و چون غافلند و آخرت خود نمی‌اندیشند امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «وَأَعْظَمُ الْفَسَادِ أَنْ يَرْضَى الْعَبْدُ بِالْغَفْلَةِ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى»^۳ بزرگترین فساد این است که انسان به غفلت از خدا راضی شود ایمان و اعتقاد به خداوند همانند نیرویی است که از درون انسان را به راه‌های خیر و سعادت رهنمون می‌کند به افکار و اعمال او ارزش و جهت می‌دهد و چون بین ایمان و عمل رابطه مستقیم وجود دارد هر اندازه که مسلمان اعمال شایسته انجام دهد قدرت ایمان ایمانش بیشتر می‌شود و زمینه برای تکامل او آماده‌تر می‌شود.^۴

^۱ روم، آیه ۷

^۲ رستگاران، علی رضا، تجمل گرایی از دیدگاه اسلام، قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۹۸، ص ۵۹

^۳ قمی، عباس، سفینه البحار، بیروت: دارالمرتضی، ۱۳۰۰ق، ج یک، ص ۳۶۱

^۴ رستگاران، تجمل گرایی در اسلام، همان، ص ۶۰

براساس فرمایش پیامبر (صلی الله علیه و آله): «حُبُّ الشَّيْءِ يُعْمِي وَ يُصِمُّ؛»^۱ علاقه به چیزی، انسان را کور و کر می‌کند (و قدرت درک واقعیت را از او می‌گیرد).^۲ به طور کلی می‌توان گفت هر اندازه شخصی در مسیر تجمل‌گرایی گام بردارد به همان اندازه از ایمانش کاسته می‌شود تا جایی که در زندگی قدرت ایمان و تقوای خود را از دست می‌دهد قوی شدن ایمان در اثر مداومت در اطاعت ضعیف شدنش در اثر ارتکاب گناهان صورت می‌گیرد نقش ایمان به خدا در جلوگیری از تجملات بر کسی پوشیده نیست چون مومنی که به اوامر و نواهی الهی ملتزم است از گناهان خودداری می‌کند هرچه ایمان قوی‌تر باشد دوری و پاکی از تجمل بیشتر است و این چیزی است که به چشم خود می‌بینیم زیرا که ایمان و خداوند برای ایجاد اعتدال در خواهش‌های نفسانی دریچه اطمینانی است که در پرتو آن چهره زندگی کمال می‌یابد در نتیجه ایمان به خدا و اجرای مقررات دینی حس افسون‌طلبی و ثروت‌اندوزی تعدیل خواهد شد و انسان به امید پاداش‌های بزرگ و بیم از کیفرهای سخت از هجوم بی‌رویه و گرایش نامعقول و بی‌حد و حساب برای تحصیل مادیات و تجمل‌پرستی دوری می‌کند قوی‌ترین و دقیق‌ترین مامور و عامل برای کنترل افراد ایمان به خداست افرادی که معتقدند هر کجا رو می‌کنند آنجا خداست در همه حال ناظر اعمال انسان است از طرفی اسرافکاران و تجمل‌گرایان مبعوز و رانده او هستند این اعتقاد عامل موثری در کاهش روحیه فزون‌طلبی خواهد بود ائمه دین به افراد توصیه می‌کردند خدا را ناظر بدانید تا بتوانید گناه را ترک کنید امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «از خدا آنگونه بترس که گویا او را می‌بینی و اگر تو نمی‌بینی او تو را می‌بیند»^۲

۱-۲- فراموشی مرگ و قیامت

یکی دیگر از پیامدهای فردی تجمل‌گرایی فراموشی مرگ و قیامت است زیرا مسئله مرگ و قیامت از ارکان دین و اصول زیربنایی اعتقاد و ایمان معرفت به قیامت و زندگی اخروی است

^۱ ابن بابویه، محمد بن علی، من لایحضره الفقیه، قم، جامعه مدرسین، چاپ دوم، ج ۴، ص ۳۸۰، حدیث ۵۸۱۴.

^۲ کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۳، ج ۳، ص ۱۱۰.

همراه آنها است بنابراین روحیه مادی‌گرایی توسط ماده‌گرایی و تجمل‌گرایی تحریک می‌شود و هرچه فرد خرید می‌کند این احساس در او به وجود می‌آید که به لوازم بیشتری نیاز دارد از این رو یک چرخه پرهزینه بدون اینکه پایانی داشته باشد دائماً تکرار می‌شود و اینگونه تجمل‌گرایی نیز رواج می‌یابد.

رهبر معظم انقلاب در راستای مسئله مدگرایی به نقش تعیین‌کننده زنان اشاره نموده و می‌فرماید با ورود فرهنگ اروپایی مدگرایی در مصرف به شکل عجیبی تشدید شد و باور غلطی را در ذهن زن ایرانی وارد کرد یعنی گرایش به برخی از شکل‌های غلط مصرف و تجمل‌ستم‌هایی در حق زنان روا داشته شده که اسمش ستم نیست اما در حقیقت ستم است مثل سوق دادن به تجمل مصرف‌گرایی آرشی‌های بیهوده و تبدیل شدن به یک وسیله مصرف هیچ‌ظلمی بالاتر از این نیست زیرا زن را به کلی از اهداف تکاملی خود غافل می‌کند و به چیزهای حقیر سرگرم می‌نماید.^۱ گرچه همه اقشار و طبقات اجتماعی به نوعی هدف شمرده می‌شوند اما درباره فرهنگ مصرف‌زنان نقش تعیین‌کننده‌ای دارد دارند دشمنان از این پیکان حملات خویش را به سوی بانوان متوجه ساختند تا با تغییر ذائقه آنان خانواده را نیز با خود همراه سازند لذا بانوان در نظام جمهوری اسلامی باید قدر عظمتی را که اسلام با آنان داده است را بدانند و به ارزش‌های فرهنگی به چشم تحقیر و نفرت بنگرند.^۲

روشن می‌شود که تجمل‌گرایی در میان طبقات متوسط جامعه نیز در قالب می به فضول‌طلبی مدگرایی و مصرف‌گرایی نمود پیدا می‌کند. تجمل‌گرایان با مد روز در خود تغییر ایجاد می‌کنند و متأسفانه زمینه ایجاد مشکلاتی را در جامعه فراهم می‌کند یکی از مصادیق اشرافی‌گری و مادگرایی

^۱ سید علی خامنه‌ای، زن و باز یابی هویت حقیقی، به کوشش محسن کربلایی نمظر و جمعی از محققین، تهران:

انقلاب اسلامی، ص ۴۹

^۲ اسحاقی، حسین، اخلاق بهشتیان، ویراستار سعیده مهاجرآیروملو، تهران: خادم الرضا، ۱۳۹۰، ص ۳۷

^۳ ناصری، عرفان، بررسی تجمل‌گرایی در برنامه‌های سیما، تهران: دفتر عقل، ۱۳۸۹، ص ۱۵

طبع کاخ نشینی است امام خمینی در این زمینه می‌فرمایند طبع کاخ نشینی با تربیت صحیح منافات دارد با اختراع و تصنیف و تالیف و زحمت منافات دارد اگر سراسر دنیا هم بخواهید گردش کنید و پیدا کنید اگر موفق بشوید یکی دو تا و چند تا ست تمام فین از این کوه نشینان بودند تقریباً و تمام مخترعین از همین کوخ نشینان بودند تقریباً ما باید بکوشیم اخلاق کاخ نشینی را از این ملت بزداایم اگر بخواهیم ملت جاوید بماند و اسلام آنطوری که خدای تبارک و تعالی می‌خواهد در جامعه ما تحقق پیدا کند مردم را از خوی کاخ نشینی به پایین بکشید.^۱

۶-۲-رواج اسراف در جامعه

یکی دیگر از پیامدهای تجمل‌گرایی رواج اسراف در جامعه است اسراف از ماده سرف گرفته شده است و در لغت به معنای طلب کردن مال و تبذیر مال (زیاده‌روی پخش کردن) از حد و اندازه تجاوز کردن از حد میانه در گذاشتن خوردن چیزی که حلال نیست می‌باشد همچنین راغب اصفهانی در مفردات از این واژه چنین تعبیر کرده است السرف تجاوز الحد فی کل فعل یفعله الانسان: اسراف معنای تجاوز از حد در هر کاری است که از انسان سر بزند در قرآن و حدیث نیز این واژه در معنای لغوی آن به کار رفته است واژه اسراف ۲۳ بار در قرآن کریم به کار رفته است از نگاه قرآن کریم هر کاری که خارج از حد و مرز اعتدال انجام شود اسراف است و انجام دهنده آن نیز مصرف‌نامیده می‌شود از این رو قرآن همانطور که شخص پرخور را مصرف می‌نامد گنهکار را نیز مصرف می‌خواند و همچنین شخص مستبد و مستکبر را هم مصرف می‌داند زیرا اولی در مورد جسم دومی در مورد جان و سومی درباره جامعه از مرز اعتدال خارج شده‌اند.^۲

نتیجه گیری

^۱ سید روح الله موسوی خمینی، صحیفه نور، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی،

۱۳۷۹، ج ۱۷، ص ۲۱۷

^۲ رستگاران، تجمل‌گرایی در اسلام، همان، ص ۵۶

تجمل‌گرایی نه تنها در بعد فردی بلکه در بعد اجتماعی هم در زندگی انسان‌ها تاثیر می‌گذارد در بعد فردی موجب غفلت از یاد خدا یاد مرگ و قیامت می‌شود و زمینه ارتکاب به گناه و طغیان و سرکشی را فراهم می‌کند و ارزش‌های دینی در جامعه کمرنگ و معنویت در جامعه کاهش می‌یابد به طوری که دیگر انسانیت در جامعه وجود نخواهد داشت و هر کسی در حد قدرتش حق دیگری را پایمال می‌کند تا بتواند برای خودش و خانواده‌اش رفاه و آسایش فراهم کند و تمام این رفتارها فقط فقط به خاطر چشم و هم چشمی می‌باشد که با مال و اموال دنیوی خودش را برتر می‌داند در حالی که این اموال و این مدگرایی روزی به داد آن نمی‌رسد و در آن روز متوجه می‌شود که چه رفتارهایی در حق مردم و خودش کرده و چه فسادهایی را به پا کرده تا این اعمال را به خاطر مدگرایی و چشم هم چشم جمع کرده بود.

فهرست منابع

***قرآن، الهی قمشه ای**

***نهج البلاغه ، دشتی**

۱. خامنه ای ، علی ، زن و باز یابی هویت حقیقی ، به کوشش محسن کربلایی نمظر

و جمعی از محققین ، تهران: انقلاب اسلامی، بیتا

۲. رخشاد، محمدحسین، در محضر بهجت، تهران: انتشارات موسسه فرهنگی سماء، ۱۳۹۸

۳. ر ستگاران، علی ر ضا، تجمل گرایی از دیدگاه اسلام، قم: مرکز پژوهش های اسلامی،

۱۳۹۸

۴. ستوده، معصومه، پیامدهای فردی و اجتماعی تجمل گرایی، قم: نشر هاجر، ۱۳۹۶

۵. مونتسکیو، روح القوانين، ترجمه علی اکبرمهدی، تهران، چاپخانه مجلسی، ۱۳۲۲ ش،

۶. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، مترجم حمیدرضا شیخی، تهران: موسسه

فرهنگی دارالحديث، ۱۳۹۵

۷. ناصری، عرفان، بررسی تجمل گرایی در برنامه‌های سیما، تهران: دفتر عقل، ۱۳۸۹
۸. موسوی خمینی، روح الله، صحیفه نور، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۹
۹. اسحاقی، حسین، اخلاق بهشتیان، ویراستار سعیده مهاجرآیرملو، تهران: خادم الرضا، ۱۳۹۰

منابع عربی

۱۰. آمدی، عبدالواحد بن محمد، غرر الحکم، مصحح مهدی رجایی، قم: دارالکتب الاسلامی، ۱۴۱۰ق
۱۱. ابن بابویه، محمد بن علی، من لایحضره الفقیه، قم، جامعه مدرسین، چاپ دوم، بیتا
۱۲. ابن شعبه، حسن بن علی، تحف العقول، قم: آل علی، ۱۳۸۲
۱۳. ابن ابی الحدید، عبدالحمید هبه الله، شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، قم: مکتبه آیت الله مرعشی نجفی، بیتا
۱۴. حرعاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، محقق محمدرضا حسینی جلالی، قم: موسسه آل البيت، ۱۴۱۶ق
۱۵. طوسی، محمد بن حسن، الأمالی للطوسی، قم: دارالثقافه، ۱۴۱۴ق
۱۶. قمی، عباس، سفینه البحار، محقق علی اکبر الهی خراسانی، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۴۳۰ق
۱۷. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۳
۱۸. لیشی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم والمواعظ، محقق حسین حسینی بیرجندی، قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحديث، ۱۳۷۶
۱۹. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، بیروت: داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۲ق،
۲۰. ورام، مسعود بن عیسی، تنبیه الخواطر، بیروت: مکتبه الفقیه، ۱۴۰۲ق

